

פרשת בלק

1 (לא) וירא את
 מצאך ה' וגו'. הוא ראה את המלאך והבין מי
 הוא בגדולתו, ושאלו כצונו לעמוד לפניו: ויקוד
 וישתחו לאפיו. כחך הנצי"ב להשתחוות למלאך,
 וכן עשה יהושע: (לב) כי ירש הדרך לנגדי.
 שורש ירט הוא מלשון ריפה בלי דעת הרץ, ומוה
 השורש נקרא מקום מרווח המים רהטים. והנה
 כל זמן שאדם רחוק מן המטא, אין המטא מרקד

2
 זה, והקצ"ה הזהירו על כך אבל עלול היה שבזואו
 לבצק יעבור על דבר ה', וכן היה באמת דכתיב
 וירא משם קנה העם, ויבואר עוד שם, ולולי חסדי
 ה' ששינה הליכות עולם ולא רגו אז היה מוסיק
 הרבה, וזה היה עיקר חטאו צענין הלז, ומשום
 הכי חרה אף של הקצ"ה שידע שלא יתחזק לפי
 טבעו, והיינו דכתיב כי הולך הוא, בטבע רעה
 שלו, וזהו כי ירש הדרך. דרכך מתקרב ונמהר
 להיות לנגדי: (לג) ותב' לפני. מפני כבוד איש
 10 דרך בהמה לפני אדם: או"י נבטתה מפני.
 מפני פחדי שהיה פחד מיתה, כמסתפק בדבר,
 דבאמת אין מלאכים יודעים מחשבות וזאת הקצ"ה
 לבדו (א), משום הכי אמר המלאך כמסתפק שהיא
 נטתה לפני כבודי, ואולי מפני פחד מיתה:

כל כך וכדכתיב לפתח חטאת רובך, אבל אחר
 10 שמתקרבים בדעת קשה מאד להחגבר על יר
 הרע, ונמהר לגמור העבירה כמעט בלי דעת
 צלולה, וכלשון הכתוב במשלי ז' כמהר כפור אל
 פתח, ומזה הטעם אסור לילך במקום דלא כייף
 ינרא כדאימא בעבודה וזה סוף פרק א' והנה
 יצרו של בלעם היה חזק להצטע על אחרים צעין
 רעה ולהזיק, מכל שכן בקווחו לשכר הרבה על

הרחב דבר

3
 (א) ובוה מנבאר חפלה דוד בתהלים נ"א כי לך לבדך חטאתי והרע צענין עשימי למען תדק בדנך חזכה
 בשפטך. ויש להבין מהו לך לבדך הוא חטא קל, ובענין שהן המה עיני ה' המשוטטים בארץ להטיד
 באדם עשימי רע שהוא גרוע הרבה, ומסיים הטעם למען וגו' וזה פלא, ואימא בסנהדרין דף ק"ז אחר שהביא
 הגמרא שהביא דוד המלך ע"ה עצמו לידי נסיון ולא עמד בנסיון, דרש רבא מאי דכתיב כי לך לבדך וגו' אמר דוד
 לפני הקצ"ה גלוי ודוע לפניך דאי צעיא למיכפיא ליצרי הו' כייפינא אלא אמינא כי היכי דלא לימרו עבדא זכי
 למריה, והוא פלא. אבל הענין שהקצ"ה ידע שלא בא לידי עבירה זו אלא בשביל שהביא עצמו לידי נסיון, ובשביל
 זה לא עזרו הקצ"ה למיכף ליצריה, והרי גם זה ברור שאי אפשר לעמוד בפניו יצ' הרע אלמלי הקצ"ה עזרו
 כדאימא בסוכה דף נ"ב, ואם כן לא עשה רע כל כך שהרי ינרא אנטיא כדאימא בכחכות דף נ"א ב' יצ' אלבשיה,
 אלא חטא במה שאמר צנני ה' ונסני, לבי חלל בקרבי, אבל עיני ה' שהם מלאכים לא ידעו מכל זה, וכסבורים
 10 שדוד צעמנו לא צעי למיכף ליצריה ולא בא ליצריה, משום הכי נראה צענייהם לרע. ואמר דוד גלוי ודוע קמך דאי
 צעית [כנ"ל] למיכפיא ליצרי, פירוש דאם היית רוצה לעזור לי למיכף ליצרי כדרכך, הו' כייפינא, אלא אמינא דמשום
 הכי לא עזרתי כי היכי כו' והיינו למען תדק וגו', ומבאר דמלאכים אין יודעים מה שבלב, ואם שהמוספות שנת
 דף י"ב ב' לא כתבו כן, כבר עמדו על דבריהם ז"ל:

דלי עומדים בפני עצמם ולא נבטלו לגמרי אלא
 זורעו ונחצרו, משא"כ אם תפול טיפה מים לנהר
 לא שייך לומר זריעה והשקה אלא הטיפה נחצלה
 בתוך הנהר, כך אם גולה מאומה אחת לתבירתה
 אם הגלות הוא סך רב, אזי המה עם בפני עצמם
 עומדים ומתחברים להמושל גם, אבל אינם בטלים
 לגמרי, מה שאין כן אם גולה גוי אחד באומה
 שלמה אזי הוא בטל לגמרי, אבל לא כן ישראל
 שאפילו גולה קצת ממנו לאומות העולם שנמשלו
 10 למים רבים, כמאמר ישעיה הנביא [י"ז] [י"ב] הו'
 המון עמים רבים כהמות ימים יהמיון, וכתיב
 [שה"ש ח'] מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה,
 מכל מקום אינו בטל לגמרי, אלא מתחבר לו כדכתיב
 [תהלים ק"ו] ויתערבו בגוים וילמדו מעשיהם, אבל
 מכל מקום אינם בטלים לגמרי ועושים פרי לשמו
 ית', וזהו דבר בלעם יצ' מים מד"ו. אפילו אינו
 אלא מילה שהוא טיפה מן הדלי, וזרעו במים
 רבים. מכל מקום אינו אלא כוריעה במים רבים
 ולא בטל ממש, והדבר מוכן שאחר שהוא כוריעה
 10 שמתחבר לארץ מכל מקום עושה פרי למינו, כך
 ישראל אף על גב שהוא גולה, מכל מקום בסוף
 יוצא ממנו זרע רשום בקרב האומה שהוא גולה
 ומתקדש על ידו שם שמים, והוא עיקר התכלית
 של הגלות כמש"כ צפרשא שלח על הפסוק ואולם
 חי אני וימלא כבוד ה' את כל הארץ.

5
 ל"ג ג' צפירוש ישא מדברותיך, ועל זה אמר בלעם
 דכח אל לא איש הוא ויבזב. שיהא נפסק כמו
 מים כוזבים, וא"א להפסיק השגחה ה' בעולם
 אשר אי אפשר אלא על ידי ישראל: ובן אדם
 ויתגבה. כמו התולדות של אדם נקרא בני אדם,
 כך תולדות הנהגה העיקרית מה שמנטרף לה
 מכוונה בן, ואמר בלעם לענין עקירת שבעה אומות
 בני הקדם שכבר נגזר לנרף להשגחה על ישראל
 ואי אפשר להתנחם, דכל התנחמות בגזרת ה' אינו
 10 אלא על ידי תפלה ותשובה שמעבירין את הגזרה,
 ואין זה חרטה ח"ו, אלא כך הטביע הקצ"ה את
 העולם שתהא תפלה מצטלת הגזרה, מה שאין כן
 בלי חידוש מעשים כמו שבעה אומות שלא הרצו
 תשובה ותפלה, אי אפשר להתחרו

4
 (יב) לא איש א"ל ויבזב. כבר ביארנו
 דשם אל הוא כח ההנהגה, והנה נהיו ישראל לעם
 סגולה להנהיג בהם את עולמו על פי התורה
 והמנוחה שלהם, וזהו גדולתן של ישראל, ואמר בלעם
 דזה אי אפשר לשנות כי מתחלת בריאת שמים
 וארץ רצה הקצ"ה להשכיח שכינתו בארץ, אלא שלא
 הגיעה העת ליתן התורה, ועל כן נקרא כל אותו
 העת שני אלפים תהו כדאימא צע"ז דף ח', והיינו
 כשני ילדות של הבן שאין האב יכול להנהיג ביתו
 10 ועל פיו עד שיגדל ויגיע לדעת שיהא מנהיג עצמו
 בהשגחה פרטית, ואחר כך מתגדל הבן עד שיהא
 האב מנהיג כל ביתו אחר מעשיו של הבן, כך היה
 העולם תהו עד שבא אברהם אבינו ולמד תורה
 והיה הוא וציתו לבד בהשגחה פרטית, ואחר כך
 קבלו ישראל את התורה, אז נגמר רצון השגחה
 ה' שהיה צבריאת שמים וארץ, שיהא כל הנהגת
 העולם אחרי מעשי ישראל, וכמש"כ בן' דברים

6
 מנבאר שגם צימיו היו
 ישראל מפחורים בין העמים בגלות, ובלעם ראה
 הטוב שבה הפרט ואמר יצ' מים מד"ו וזרעו
 במים רבים. ביאור המשל דאם מגיעים דלי
 5 מלא מים למים רבים מיקרי זריעה, ומשום הכי
 מהני השקה לטור המים כפירוש רש"י בינה דף
 י"ז ובכורות דף כ"ב, אף על גב שמכל מקום מי

(ה) מזה שבו
 אהדיך יעקב. שני אהלים של המון יעקב, היינו
 אהלי נשים ואהלי אנשים: משכבותיך ישראל.
 משכן הוא אסיפה של ראשי העם והמה שני
 אופנים, אסיפה של קריאי מועד לזכרי צבור בעניני
 העולם, ואסיפה של גדולי ישראל לתורה ולמעודה
 וזהו משכנותיך ישראל, ואמר מזה שבו. דמשמעו
 בהפלגה יתירה, שהראהו הקב"ה השבח היותר
 מופלג בכל פרט ופרט שאפשר להיות כאשר הוא
 מצא: (ו) בנחלים נהיו וגו'. אמר ארבעה
 משלים נגד ארבעה דברים שני אהלים ושני
 משכנות, ותשב מלמטה למעלה כמו שהחל מראש
 יעקב ואחר כך ישראל. ואמר המשל כנחלים נהיו
 על אהל נשים, והענין ידוע דנשים מקרבה גנייחא
 לעינים וכדומה נזקקה וחסד שנמשל לנחל שוטף
 נדקה, באשר הוא נמשך להטיב לוולתו כמו נחל,
 והמוצח שצחקדי נשי ישראל הוא אם מציא על
 ידי זה את אחרים לתורה ועבודה, וכדאיחא בצרכות
 [י"ז א'] הני נשי צמאי וזיין צאתנוי גברי ודרדקי
 20 כי מדרשא, שהרי נשים צענמן אין להם קדושת
 תורה ועבודה ורק המה כמקוה טהרה לישראל
 שמיא ל ידי קדושה, וכמש"כ בפרשת חקת על
 הפסוק והזה הטהור ודרשו לרבות את האשה,
 ומשום הי על ידי זכות מרים ניתן הצאר וכשמתה
 נסתלק, ואמרו צמועד קטן [כ"ח א'] למה נסמכה
 מיתת מרים לפרה לומר לך מה פרה מטרתה את
 ישראל כך מרים מכפרת, וכל זה משום שזקת
 מרים היה נמשל למים של מעין המטהר ולפרה
 שמיא ל ידי קדושה, וזהו שמשבח לנשי ישראל
 3 באופן היותר נפלא, דכמו נחל אפילו אם אינו כשר
 לטבילה מתחמם שאין בו מ' סאה או שהוא זוחלין,
 גם כן הרבה נהינם ממנו, בישוב העולם של הטבע
 אומות העולם גם כן, מכל מקום יותר טוב הוא
 אם הוא נטה למעין או לנהר גדול להשלים הכשרו
 ומציא ל ידי קדושה, והיינו שאמרו ברכות דף ט"ז
 מה נחלים מעלין את האדם מטומאה לטהרה וכו',
 כך מעשה נשים שבאין לעור אדם אפילו אם אינו
 מיוחד לצורך קדושה, גם כן הרי זה טוב כנחל
 נדקה בישוב העולם של הטבע אומות העולם גם
 40 כן, אבל עוד מה טובו שהמה בנחלים נהיו.
 להציא ל ידי קדושת תורה ועבודה: בגנות ע"י
 נהר, הוא משל על אוהל אנשי יעקב, והנה משונה
 גדולי גנה לשדה, דשדה אינו נורע אלא מין א'
 או שנים מה שאין כן ורעוני גינה המה רבים,
 מכל מקום כל גן יש בו מין אחד שהוא העיקר,
 אלא שביציו נורע עוד הרבה מינים מעט מעט,
 כך כל איש ישראל מלא מצות ה', אבל כל אחד
 יש לו מצוה א' ביחוד להיות נזהר בה ביותר

כדאיחא במילתא פרשת בשלח רנ"א כל העושה
 מצוה אחת באמנה וזכה כו', וצירושלמי קידושין
 סוף פרק א' על המשנה כל העושה מצוה אחת
 מטיבין לו כו' ומפרש צירושלמי עושה מצוה
 אחת צוהירות יתירה, ובמדרש קהלת על הפסוק
 אוהב כסף לא ישבע כסף ומי אוהב בהמון לא
 תבואה וגו' מפרש אוהב מצות לא ישבע מצות
 ומי שאין לו מצוה אחת שיהא לו תבואה וגו',
 ובפרק כל כתיבי [שבת קי"ח ב'] אמרו אבון צמאי
 40 זהיר טפי, ואמר דמר זהיר במצות לית וכדומה,
 ועי' מש"כ ריש פרשת אחס נצבים על הפסוק
 כל איש ישראל שכל איש נידון ביחוד על דבר
 המיוחד לו, ושעליו להזהר ביותר, והיינו שהמשיל
 כל אחד מאנשי יעקב כגנה שיש בה מין מיוחד
 ומכל מקום מלאה מינים רבים, אמנם גנה שאינה
 על הנהר ממרתת לשנות זורחה, ועלי יקוים
 נוצלים מהר ונראים כמושים, אבל שעל הנהר בכל
 בוקר מתחדש ומתחזק ציופי גדול כל ירק, כך
 האדם שאינו מתחזק בכל יום, מעצמו יורד מעט
 50 מעט מעמדו בעבודת ה', על כן המשיל מה
 שראה אנשים שנמשלו בגנת ע"י נהר.
 שמתחזקים ומתחדשים בכל יום: באהלים נמש
 ה'. זהו משל על משכן של קריאי עדת ה' לזכרי
 רבים וגמילות חסדים, וכבר ביארנו בספר שמות
 בפרשת מוצא הקטרם, דגמילות חסדים נמשל
 לבשמים, ועל זה כתיב צשיר השירים [ד'] שלחך
 פרדם רמונים עם פרי מגדים וגו' נרד וכרכס
 וגו', וביארנו שהמשולחים בדרך פרעות מכל מקום
 המה פרדם רמונים מלאים מצות כרמונים, ומפרש
 60 כי איו מצות היינו נרד וכרכס וגו', היינו מיני
 גמילות חסדים, וצדיאורי שם צם"ד יבואר יותר,
 וזה לא כמצות התורה שנמשלו לשמן ועל זה כתיב
 [קהלת ט'] ושמן על ראשך אל יחסר זה מעשה
 טוב, והטעם דכמו שמן אין בו שום ריח מצד
 עצמו רק קולט כל ריח, וכשסמין בשמן צשר אוהב
 הרי זה נעשה שמן ערב מפני ריח שקולטו, ולהיפך
 סיכת צשר שונא הוא משוקן, מה שאין כן בשמים
 אין נפקא מינה מי שנושא, כך מצות ה' אין בו
 טעם ודעת אנושי שיהנה בהם דעת האדם, ורק
 70 ישראל המצווה על כך מתבסס הרבה בו, אבל

כעושה אותו עוד כוכבים אין בו שום טעם
 וריח, מה שאין כן גמילות חסדים נאה לכל אדם,
 משום הכי נמשלו עוסקי צרכי צבור בגמילות
 חסדים באהלים. אכן כל גמ"ח ישנם גם ככל
 אומות העולם והדעת נותנת עליהם, אבל בישראל
 יש ביחוד גמ"ח לשם ה', וכאשר נזהרו על זה
 כמש"כ בספר שמות בפסוק והייתם לי קבלה מכל
 העמים כי לי כל הארץ, ובפרשה משפטים בפסוק
 נעשה ונשמע, וביחוד כעושי גמ"ח השייך רק
 80 לתורה ולעבודת ה' הרי זה באהלים נמשע ה':
 בארזים ע"י מים. זהו משל על משכן השני
 שהוא קבוץ לתורה ולמעודה שאין למעלה ממנו,
 ומשם נעשים גם נביאים וכל גדולי ישראל שאפשר
 להיות. והנה כבר המשיל הכתוב בפרשת שופטים
 כי האדם עץ השדה, אמנם יש ד' מיני עצים,
 אחד הוא קוץ מונד אשר לא ציד יקחו שאין בהם
 חועלת, ולא נבראו אלא כדי להזיק לאחרים ולהיות
 כצבאל ועץ חנית, היינו מוזיקים בעצמם או משמשים
 למוזיקים, או לשרוף אותם להחסם גם בימי שבת
 90 היינו בעת מנוחה, וכדומה רשעים לא נבראו אלא
 ליום רעה, פירוש או שיהיו משחיתים לאחרים או
 שיהיו נשחיתים המה, ויתקדש צוה שמו יתברך,
 ב' עץ האטד, שחסים צלל ענפיו ועליו וכדומה
 לו אנשי בעלי דרך ארץ, ג' עץ פרי, וכדומה בעלי
 מצות שנמשלו לפרי כדאיחא בע"ז דף י"ט אשר
 פריו יתן בעתו אמר רבא אם פריו יתן בעתו,
 פירש רש"י שמקיים מה שכתוב בתורה, אבל אין
 נהנים מגוף האילן בקיומו, ד' ארו שנהנים מגוף
 האילן בצנין, וכדומה בעלי תורה שהאדם בעצמו
 100 מודרך בכל הליכותיו ודרכיו ושיחת חולין שלו,
 ובאשר יש ארו שטוב לבנין בעל הבית אחד, ויש
 ארו טוב לתורן עלי מים, והרי הוא מקיים אלפי
 בני אדם, כך יש חלמיד חכם שטוב הוא לסיביו
 וקרובים אליו, ויש חכם שמנהיג עולמו וכקברניט
 לספינה, והרי זה בארזים ע"י מים. שמשמשים
 בו על המים. וע' ספר בראשית ב' בענין הנהרות
 ובספר דברים י"ב ויש פרשת אחס נצבים,
 שנתבאר גם כן ד' אופני בני אדם, וכל אחד יש
 לו דין ומשפט בפני עצמו, אכן בלעם ראה המוצח
 110 והטוב שכל אופן: